

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide

10

Številka: 0650-00/07-P
Ljubljana, 30. 1. 2014

Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je, na podlagi 20. in 29. člena Poslovnika Državnega sveta (Uradni list RS, št. 70/08, 73/09, 101/10 in 6/14) in drugega odstavka 56. člena Zakona o Državnem svetu (Uradni list RS, št. 100/05- UPB1, 95/09 - odl. US in 21/13- ZFDO-F), oblikovala naslednje

P o r o č i l o

k Obravnavi zaključkov posveta *Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela*

Komisija Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je na 15. seji 6. 2. 2014 obravnavala zaključke posveta z naslovom *Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela*, s sledečim besedilom:

»Državni svet Republike Slovenije je 3. decembra 2013, na pobudo Zavoda za razvoj socialnih in zaposlitvenih programov Racio Social, Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Republike Slovenije – Soča in Medobčinskega društva gluhih in naglušnih AURIS Kranj, soorganiziral posvet z naslovom *Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela*.

Posvet je bil namenjen osveščanju in promociji pravic invalidov ter povečanju njihovih možnosti socialnega vključevanja med oblikovalci politik, strokovnimi delavci na področju zaposlitvene rehabilitacije, zaposlovanja invalidov, izobraževanja, socialnega varstva, podjetnikom, obrtnikom in drugim delodajalcem ter širši javnosti.

Posvet je bil obenem posvečen zaključevanju projekta *Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela* (v nadaljevanju projekt *Prehod*), ki sta ga sofinancirala Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter Evropski socialni sklad, katerega namen je bil pomagati mladim s posebnimi potrebami na prehodu iz šole v sfero dela. Projekt se je začel izvajati leta 2010 in je trajal 3 leta. Od septembra 2012 je bilo vanj vključenih 62 mladih (učencev, dijakov in študentov) s posebnimi potrebami na prehodu iz izobraževanja na trg dela. Projekt *Prehod* se je izvajal v okviru Operativnega

programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013 (4. razvojna prioriteta »Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti, 4.1. prednostne usmeritve »Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti«). Nosilec projekta je bil Racio Social, Zavod za razvoj socialnih in zaposlitvenih programov, partnerja v projektu pa sta bila Univerzitetni rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije – Soča in AURIS Kranj, Medobčinsko društvo gluhih in naglušnih.

Posvet je v uvodnem delu povezoval državni svetnik Alojz Kovšca. Uvodoma so udeležence posveta nagovorili predsednik Državnega sveta Mitja Bervar, varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer in generalni direktor URI-Soča mag. Robert Cugelj.

Z uvodnimi referati so različne aspekte projekta Prehod predstavili mag. Tatjana Dolinšek (uvod v predstavitev projekta), mag. Aleksandra Tabaj iz URI-Soča (okvir Prehoda in njegova umeščenost v politike), Urška Cimperšek iz AURIS-a (predstavitev sodelovanja mladih v projektu) ter Črtomir Bitenc iz URI-Soča (predstavitev kvalitativnih rezultatov evalvacije projekta).

V nadaljevanju posveta je potekala tudi razprava v obliki okrogle mize, ki jo je moderirala mag. Karmen Vodenik. Svoje poglede na sistemsko ureditev oziroma ovire in priložnosti za zaposlovanje mladih s posebnimi potrebami so v razpravi podali Dragica Bac, generalna direktorica Direktorata za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja, Damjana Košir, generalna direktorica Direktorata za trg dela in zaposlovanje, Lea Kovač, svetovalka generalne direktorice Zavoda RS za zaposlovanje, Maja Kezunovič Krašek iz kabineta evropske poslanke Tanje Fajon, dr. Metka Teržan iz Centra za poklicno rehabilitacijo v URI-Soča in Tomaž Kranj z Zavoda Republike Slovenije za šolstvo.

Ob koncu posveta so bila podeljena potrdila o usposobljenosti svetovalcem za prehod, ki so jih prejeli svetovalci, ki so v okviru projekta Prehod uspešno opravili program usposabljanja za svetovalce za prehod in se s tem teoretsko in praktično usposobili za delo z mladimi.

Na podlagi predstavitev in razprave na posvetu so bili oblikovani sledeči s k l e p i :

1. Položaj mladih na trgu dela se vztrajno poslabšuje. Še posebej so v težavnem položaju mladi, ki ravno zaključujejo šolanje. Če imajo težave pri prehodu iz šole na trg dela mladi z izobrazbo, diplomo, je jasno, da je stanje na področju zaposlovanja mladih s posebnimi potrebami oziroma mladih z invalidnostmi še bolj zaskrbljujoče.
2. Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela v Sloveniji ni celovito in zadovoljivo urejen, saj dosedanji ukrepi niso sledili razmeram na trgu dela. Po končanem šolanju so tako mladi s posebnimi potrebami pogosto prepuščeni sami sebi, veliko jih ostane doma, nekateri se prijavijo v evidenco Zavoda RS za zaposlovanje, nekateri se vključijo v proces zaposlitvene rehabilitacije, le redki se zaposlijo. V času brezposelnosti izgubljajo temeljne sposobnosti zaposljivosti (strokovno znanje, delovne navade, samozavest itd.). S pripravami mladih na trg dela je zato treba pričeti že v času šolanja in jim nuditi podporo pri prehodu vse dotlej, dokler se ne stabilizirajo na delovnem mestu.

3. Prehod na trg dela je pomemben del kompleksnega procesa priprave mladih na odraslo življenje, ki bi moral biti podprt z izvajanjem zakonodaje in politik in neposrednim sodelovanjem in vključevanjem vseh ključnih deležnikov. Temelj vseh ukrepov bi moral biti spoštovanje osebne izbire in osebnih okoliščin posameznika, s poudarkom na razvoju individualnega izobraževalnega načrta in individualnega načrta prehoda na trg dela.
4. S področjem prehoda mladih iz šole na trg dela se je v zadnjih treh letih ukvarjal projekt Prehod, sofinanciran s strani Evropskega socialnega sklada in nacionalnih sredstev. V projektu Prehod sta bila narejena posnetek in analiza stanja problema prehoda mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela v Sloveniji in predstavitev primerov dobrih praks. Analiza, izvedena v okviru projekta, je pokazala, da pridobi odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami letno 900 do 1000 mladih z invalidnostmi ter da bi jih lahko delodajalci šteli v obvezno kvoto za zaposlovanje invalidov. Rezultati analize so bili uporabljeni pri pripravi programa usposabljanja svetovalcev za prehod. Usposobljenih je bilo 15 svetovalcev za delo z mladimi. Od septembra 2012 je 12 svetovalcev, poleg rednega dela oz. zaposlitve, v praktičnem izvajanju procesa prehoda mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela spremljalo 62 izbranih učencev, dijakov in študentov.
5. Ocena projekta Prehod:
 - Pozitivni učinki projekta Prehod: pridobivanje koristnih informacij, podpora že v času in po koncu šolanja, spoznavanje trga dela in njegovih zakonitosti, boljši uvid v lastne sposobnosti mladega s posebnimi potrebami, pomoč pri šolanju, spoznavanje storitev zaposlitvene rehabilitacije, delovanja Zavoda RS za zaposlovanje, pomoč pri iskanju delodajalca, sistematično usmerjanje na poti od šole do trga dela, zagotavljanje kroga podpore in ustrezne varnosti.
 - Odziv s strani šol je bil pozitiven in izražena je bila zavzetost za nadaljevanje projektnih aktivnosti in za vključitev svetovanja v šolski kurikulum. Podana je bila ocena, da je projekt posredno koristen tudi za starše ter da lahko pripomore k zmanjšanju strahu pred stigmatizacijo s strani vrstnikov.
 - Starši mladih s posebnimi potrebami, ki so bili vključeni v projekt Prehod, so izrazili hvaležnost za pomoč s strani svetovalcev za prehod, saj so s trenutnim sistemom nezadovoljni (nimajo dovolj informacij, ne vedo, na koga se lahko obrnejo in kako naj pridejo v kontakt z delodajalci). Projekt so ocenili kot učinkovit, saj za mlade predstavlja prehod v »aktivno« življenje, in podali predlog za povečanje trenutnega števila izobraženih svetovalcev za prehod.
 - Svetovalci za prehod menijo, da projekt predstavlja dobro podlago za delo z mladimi, da bi se moral ta pristop sistemsko urediti, svetovalca za prehod pa uvrstiti v nacionalno poklicno kvalifikacijo kot samostojen poklic. Prav tako so predlagali, da naj se tovrstno svetovanje razširi na vse mlade.
6. Dobro prakso in izkušnje iz projekta Prehod bi bilo treba uporabiti pri iskanju rešitev za sistemsko in trajnostno ureditev področja prehoda mladih s posebnimi potrebami, pa tudi vseh ostalih mladih, iz šole na trg dela, saj so bili pri pripravi in izvedbi

projekta upoštevani vsi novejši trendi v politikah zaposlovanja in dobra praksa iz tujine (Avstrija). Nadaljnji razvoj projekta in standardizacija modela, pristopov in rešitev bi pomenila pomemben korak naprej na področju zaposlovanja mladih s posebnimi potrebami.

7. Evropska komisija v cilju 4 – zaposlovanje Evropske strategije o invalidnosti za obdobje 2010-2020: obnovljena zaveza za Evropo brez ovir, cilj prehod mladih izpostavlja kot zelo pomemben, saj navaja, da bi se moralo pri prehodu iz izobraževanja v zaposlitev mladim invalidom posvečati posebno pozornost. Možne sistemske rešitve na tem področju so:
 - a) Povezovanje in sodelovanje sektorjev znotraj ministrstev ter med ministrstvi s področja izobraževanja, dela, socialnih zadev in enakih možnosti, zdravstva in gospodarstva. Povezati je treba vse resurse ter vzpostaviti trans-disciplinaren in inter-institucionalen sistem obravnavanja prehoda mladih s posebnimi potrebami oziroma mladih invalidov na trg dela.
 - b) Vzpostavitev sistema, ki bi sistematično skrbel za spremljanje mladega invalida na celotni poti - od šole do zaposlitve, v navezavi z izvajalci zaposlitvene rehabilitacije in zaposlovanja invalidov, ki že imajo vzpostavljeno mrežo delodajalcev, ki bi lahko zaposlila mladega invalida. Takšen sistem bi bil v tesni navezavi s svetovalno službo (v šoli oziroma ustanovi, v kateri je invalid nameščen) in drugimi strokovnjaki, ki so med izobraževanjem skrbeli za invalida (npr. učitelj praktičnega pouka, razrednik, ipd.), z Zavodom RS za zaposlovanje in drugimi ustanovami, ki lahko pomagajo mlademu invalidu (npr. centri za socialno delo) in zdravstveno sfero.

Predlogi inovativnih oblik reševanja prehoda mladih s posebnimi potrebami so:

- Povezovanje rešitev znotraj različnih sistemov v mrežo za prehod (mreženje organizacij in institucij): zaposlitvena rehabilitacija in zaposlovanje invalidov, strokovni podporni centri skladno z zakonodajo na področju usmerjanja otrok s posebnimi potrebami iz šole na trg dela, programi aktivne politike zaposlovanja itd.
- Na področju zaposlitvene rehabilitacije in zaposlovanja invalidov bi izvajalci zaposlitvene rehabilitacije kot koncesionarij Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki razpolagajo z ustreznimi kadrovskimi, prostorskimi in tehničnimi možnostmi ter mrežami delodajalcev, svajo ponudbo storitev lahko razširili tudi na področje nujenja podpornih storitev za lažji prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela. Izvajalci zaposlitvene rehabilitacije bi sistematično skrbeli za celotno spremljanje mladega invalida od šole do zaposlitve.
- Ciljno skupino mladih s posebnimi potrebami je treba definirati v vseh razpisih na področju zaposlovanja ter ukrepih aktivne politike zaposlovanja in zagotoviti spremljanje te skupine. Področje prehoda mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela bi lahko vključili v program Jamstvo za mlade in v izvedbene regijske načrte na področju sociale in zaposlovanja, ki so v fazi javne razprave oz. usklajevanja.

8. Oblikovati je treba izobraževalni paket strokovnih vsebin, prilagojenih različnim skupinam mladih z invalidnostmi, njihovim staršem, strokovnim delavcem iz različnih institucij in delodajalcem. V procesu prehoda je namreč zelo pomembno, da so strokovni delavci ustrezno usposobljeni in pripravljene na delo na terenu.
9. Pomembno je tudi, da bi bili pri delodajalcih usposobljeni sodelavci oz. mentorji, ki bi znali delati z invalidi oziroma mladimi z invalidnostmi. Ker delodajalci vse težje financirajo takšna usposabljanja, bi jim bilo smiselno pri tem pomagati z določenimi viri sofinanciranja. «

* * *

Komisija je po opravljeni razpravi sprejela sledeče sklepe:

1. **Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide se je seznanila z zaključki posveta z naslovom *Prehod mladih s posebnimi potrebami iz šole na trg dela* in jih predlaga v obravnavo Državnemu svetu.**
2. **Komisija za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide je bila seznanjena, da se kot nadgradnja teme zaposlovanja mladih s posebnimi potrebami po končanem šolanju v okviru Državnega sveta načrtuje organizacija še enega posveta, in sicer na temo delodajalcev, ki zaposlujejo invalide. Komisija zato poziva Komisijo za gospodarstvo, obrt, turizem in finance ter Komisijo za kulturo, znanost, šolstvo in šport, da se v skladu z njunimi delovnimi področji vključita v nadaljnje aktivnosti Državnega sveta na tem področju.**
3. **Komisija poziva Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, da naj čim prej preuči možnost spremembe zakonodaje z namenom izboljšanja pogojev za poslovanje in delovanje na trgu za tista invalidska podjetja, ki so status invalidskega podjetja pridobila kot samostojne gospodarske družbe. Slednja so namreč trenutno, na podlagi določb Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI), ob enakih pogojih za pridobitev statusa invalidskega podjetja v slabšem položaju v primerjavi z invalidskimi podjetji, ki so bila kot taka ustanovljena s strani večjih gospodarskih družb.**

* * *

Za poročevalca je bil določen predsednik komisije mag. Peter Požun.

Sekretarka komisije
Nuša Zupanec, l. r.

Predsednik komisije
mag. Peter Požun, l. r.